

Bulletin Nr 1

Mars 1998

[Rentseeking](#) [Verksamhetsberättelse för 1997](#)

[Ryska rumsligheter: Prostor i zabor](#) [Radio Sweden besöker Kreml](#)

[Omstuvad Furst Igor får Bolsjojpubliken att stanna](#) [Azerbajdjaner i Georgien](#) [Besök i Kyrillos hemstad](#)

[Pubkväll](#) [IT-Nytt](#) [Meddelanden från skatt mästaren](#) [Kalendarium](#) [Anmälan om ny medlem](#)

[Utgivarfakta om Bulletinen](#)

[Tidigare nummer](#)

Rentseeking

ÊÊÊDet är inte den snabba massprivatiseringen som har gynnat direktörer och makthavare utan framförallt "rentseeking" vilket lett till den sneda inkomst- och välfärdsfördelningen i Ryssland. Detta berättade Anders Åslund vid Sällskapets sammankomst på Södertörns högskola måndagen 9 mars. Vad är då "rentseeking" frågar sig många? "Sökande efter ränta"?! Begreppet används för att beskriva hur statstjänstemän i kraft av sin position och arbete tar betalt för att utföra tjänster de är ålagda att utföra - t ex för att utfärda exportlicenser - och också hur de utnyttjar sin position och som "insiders" otillbörligt skaffar sig nyttjanderätt över tillgångar som egentligen tillhör det allmänna.

ÊÊÊFörutom Anders Åslund framträdde några av Sällskapets medlemmar och presenterade idéer till panelförslag inför ICCEES världkongress år 2000.

ÊÊÊNästa begivenhet inom Sällskapet blir medlemsmötet i Göteborg den 9 maj då programmet fokuserar kring Kaukasus. Innan dess inbjuds Stockholmsbaserade medlemmar att träffas på Tivoli måndagen 30 mars.

ÊÊÊNästa manusstopp 15 maj.

Susanne Oxenstierna

E-post: Susanne.Oxenstierna@adm.su.se

Tel. 08 16 28 74; Fax: 08 674 72 08; 15 91 04

Postadress: c/o Int.Ped. F 990

Stokholms universitet

106 91 Stockholm

Verksamhetsberättelse 1997

Sällskapet grundades vid allmänt möte tisdagen den 13 maj 1997 på Utrikespolitiska Institutet i Stockholm. Stadgar antogs och Lena Jonson valdes till ordförande. En styrelse med suppleanter valdes.

Styrelsen fördelade inom sig posterna på följande sätt: vice ordf. Lars Kleberg, skattmästare Marianne Hultberg, sekreterare Patrik Jotun, IT-ansvarig Torgny Hinnemo, redaktör för Bulletinen Susanne Oxenstierna, ansvarig för utrikes kontakter Anders Fogelklou; övriga Anders Bornefalk, Klas-Göran Karlsson; suppleanter Fiona Björling, Per Månson och Jakub Swiecicki.

Då ordföranden Lena Jonson under verksamhetsperioden befunnit sig utomlands har Lars Kleberg fungerat som ställföreträdande och Jakub Swiecicki kontinuerligt deltagit i styrelsearbetet.

Sedan grundandet i maj 1997 har Sällskapet hållit ett allmänt medlemsmöte den 8 december 1997 då Lars Kleberg höll ett föredrag med titeln "Uppfinningen av Östeuropa".

Styrelsen har hållit sju protokollförda möten.

Sällskapets Bulletin har utkommit med tre nummer, distribuerade elektroniskt och på papper.

För medlemmarnas interna kommunikation har den sk Ligan fungerat. I slutet av oktober 1997 öppnade Sällskapet en webbplats, tillgänglig för allmänheten. Från februari 1998 har webbplatsen använts i kraftigt ökande utsträckning. Till kalendarier har bidrag lämnats från en rad institutioner.

På enskilda medlemmars initiativ anordnades i februari 1998 i Stockholm en uppskattad pubafton, som eventuellt kommer att få en fortsättning.

Vid årsmötets avhållande har Sällskapet 175 betalande medlemmar.
Stockholm den 9 mars 1998

För styrelsen

Lars Kleberg
vice ordf.

E-post: lk1@slav.su.se
Tel. 08-58588224/164383

Ryska rumsligheter: Prostor i zabor

Sällsapsmedlemmar inbjuds härmed till en diskussion om det ryska kulturrummets ambivalenta inställning till öppen/sluten miljö.

Jag inleder med en kort reflektion föranledd av min egen - och säkert många andras - erfarenhet av höga staket, stängda eller låsta dörrar, obekväma sidoingångar, barska vakter, och andra direkta eller indirekta svårigheter att komma in på offentliga och privata ställen i det ryska rummet.

Tänker på det notoriskt trånga bostaden å ena sidan, och de stora tomma ovårdade ytor runt omkring bostadsområdet; eller kärleken till hemmet, till de varma familjekänslornas trygghet, och det ständiga behovet att bryta sig ur dess kvävande omfamningar, det må gälla äktenskapsbrott, fylleri, eller allmän rastlöshet och ackumulerat frihetsbehov. Den ryska själen, "*sjirokaja natura*" (bred natur), brukar beskrivas av ryssarna själva och av utlänningar som ambivalent, passionerat känsloliv med starka anarkistiska inslag. Om detta är en klyscha, varför betonas då just dessa drag?

Ryssarna som bor utomlands brukar klaga över västerlänningarnas bristande "*dusjevnost*" (andlighet), dvs. deras oförmåga att förstå och delta i dessa ryska själsyttringar. Torra och kalla är de, i motsats till de varma och emotionella ryssarna.

Den "breda" ryska själen sägs ha sitt ursprung i det öppna stepplandskapet med dess obegränsade

rörelsefrihet: "prostora". Bylinerna, folksångerna, ordspråken bekräftar och befäster sambandet. Den sortens geografiska determinism brukar ingå i den ryska nationella själv-stereotypen. Och den gränslöst öppna ryska själen förutsätter generositet, gästfrihet, godhet, hjälpsamhet, etc.

ÊÊÊVarifrån kommer då dessa ständiga hinder, staket, misstänksamhet, hänsynslöshet, rädsla för intrång?
ÊÊÊVarför både *prostora* och *zabor* ?

Elena Hellberg-Hirn

(även känd som Elena Filatova)

Tempelgatan 21, 00100 Helsinki

E-post: Elena.Hellberg-Hirn@Helsinki.fi

Radio Sweden besöker Kreml

Det svåraste var att passera gränsen... Men inte den svensk- ryska gränsen utan vakterna inne i Moskva, framför Kreml. De var noggranna trots novemberkyla och bad oss att packa upp Bildt. Om inte helt så åtminstone för att visa upp en liten del. Jag lämnade en muntlig garanti om att vi tar honom tillbaka från Kreml om han inte försvinner där av en slump.

ÊÊÊEn nick. En suck av lättnad. Vi är framme vid Kremmpalatset - *Dvoret's sjezdov* - dvs det gamla Partikongresshuset. Där ska omkring 2000 personer snart samlas. Lydigt och snällt som på Brezjnevs tid, i samma pampiga sal med röda mattor som vi så många gånger har sett på TV. Men Bildt kommer inte in i salen. Han får stanna i den enorma hallen och pryda Radio Swedens improviserade monter: ett bord med Bildt på samt informationsmaterial om Sveriges Radio - en public service företag, som till sin publik räknar även alla ryskspråkiga i f d Sovjet.

ÊÊÊPublikanstormning är överväldigande: allt vi har med oss slukas på noll-tid. Hade vi haft mer gratisinformation att dela ut skulle det ändå gå åt. Allt som finns med ryska bokstäver får ett varmt mottagande. Efterfrågan på information om Sverige på ryska verkar inte ha några gränser. Var kommer ett så oändligt intresse för Sverige ifrån?

ÊÊÊTydligt har inte Ryska redaktionen under sina 30 års existens lyckats mätta den informationshunger som bara verkar tillta efter Sovjetunionens fall. Brevens bara ökar till antal och geografisk bredd. Vad folk frågar efter kan man sedan höra i våra sändningar. Och vi försöker svara på de mest skilda frågor.

ÊÊÊVad hade då Radio Swedens representanter att berätta i Kremmpalatset inför två tusen åhörare som samlades för att diskutera FN-s förändring och informationens roll i den nya epoken?

ÊÊÊFör det första att vår lyssnarskara överstiger några gånger om hela Sveriges befolkning. Bara i det färskt- självständiga Baltikum 1991 hade vi mer än 5 mln lyssnare enligt uppgifter från BBC. Och det var då det! Sedan dess har vi (d.v.s. vår redaktion på 6 personer som sitter i Radiohuset i Stockholm) utrustat följande städer med paraboler: S:t Petersburg, Murmansk, Petrozavodsk, Tallinn, Riga och Kaliningrad. Alla våra "radiobröder" och "radiosystrar" återutsänder dagligen våra program på ryska som handlar om Sverige. Bara i S:tPetersburg där vi "ligger på första knappen" (kan jämföras med P1) bor 5 miljoner människor! När vi 1992 organiserade en lyssnarträff i S:tPetersburg lyckades ca 200 personer komma förbi vakterna utan "propusk" (passersedel).

ÊÊÊFör det andra kan man konstatera att intresset bara växer. Ryssarna önskar utökad sändningstid, och har bett oss om sådana program och inslag som skulle hjälpa dem i allt - från att bedriva sexualundervisning i skolan till att starta egna företag. Ryssarna tror fortfarande orubbligt på den "svenska modellen" (trots att vi försöker förmedla hur det faktiskt ligger till) och att den kan leda till ett himmelrike på jorden. Kort sagt, de vill leva som i Sverige. Fast utan att betala lika höga skatter!

ÊÊÊHär har vår lilla redaktion igen en uppgift att fylla: att lära ryssar betala inkomstskatt lika ordentligt som 98 procent av vanliga svenskar gör. Att vårt arbete inte är lätt kan ni gissa själva för att vi MÅSTE ju berätta

om dem som INTE betalar skatt och inte nog med det - de som till och med förskingrar skattepengar! *ÊÊÊ*Här sviker våra lyssnare och uppvisar en så typisk för ryssar nonchalans, tyvärr... De låter sig inte övertygas varken av Mona Sahlins eller Mats Hults "affärer" eller Motala-skandalen mm. NJET! Och vi (och ni) förstår, naturligtvis, varför. Små futtiga belopp, ingenting att snacka om, tänker ryssen, efter vår översikt av svensk press i dessa frågor.

*ÊÊÊ*Däremot väckte ett inslag om kampen för frigående höns en enorm uppmärksamhet. Folk var nära att gråta (vi på redaktionen skrattade oss fördärvade) över landets välmåga: *Nam by vasji problemy!* (Om vi bara hade era problem!) I Kaliningrad försökte man t o m bilda en förening med mottot: "Frihet åt svenska höns!" och faxade oss ett utkast till stadgar.

*ÊÊÊ*Sverige är bäst trots allt, det är våra trogna lyssnare övertygade om. Bland "de trogna" räknar vi en hel del svenskar. Både utomlands och hemma. En av dem, skrev till oss från Farsta efter att ha lyssnat på vår sändning: "Vilket underbart land måste det där Sverige vara! Det vore ju kul att få åka dit någon gång". Den tanken verkar också ha slagit Carl Bildt då han lyssnade på Radio Swedens sändningar (fast inte på ryska) medan han reste ute i den stora världen.

*ÊÊÊ*Det är där Carl Bildt kommer in i bilden: på vår enda reklamaffish som kostade oss mycket möda att smuggla in till Kreml och ut igen. Bökitigt var det och vi turades om att bära stackars Carl ändå hem till Radiohuset.

Irina Makridova

irina.makridova@rs.sr.se

Omstuvad Furst Igor får Bolsjojpubliken att stanna

När man i väst blickar mot ryskt operativ hamnar fokus i Sankt Petersburg, hos Kirovoperan och den profilerade dirigenten Valerij Gergiev. Om värsta konkurrenten Bolsjoj i Moskva är det tyst. Strejk, korruption, mutor och interna bråk är de få intryck som förmedlas.

*ÊÊÊ*Sanningen är att det i Moskva pågår flera intressanta operaprojekt. Byggställningar på ena sidan om Bolsjoj skvallrar om den genomgripande reovering som påbörjats och som ska ge Bolsjoj en rejäl ansiktslyftning och två ytterligare scener. Nya uppsättningar som De tre apelsinerna med regissören Peter Ustinov och Giselle med kostymer av modehuset Givenchy tyder på uppfriskande nytänkande. Ryktesvägen får jag vid mitt besök också reda på att Renata Scotto gästar en experimentell kammaropera ett stenkast från Tjajkovskij-konservatoriet. Helikon-operan, som den kallas, har just kommit hem från ett gästspel i London och drivs av operavärldens yngsta operachef just nu, den snart 30-åriga Dmitry Bertman.

*ÊÊÊ*Men först Bolsjoj som står inför revolutionerande förändringar inte bara utanför utan även innanför fasaden. Efter tumultet 1996 då artisterna strejkade i protest mot ledningens nya höjda krav, har den värsta stormen lagt sig. Vladimir Kokonin (administrativ chef) och Vladimir Vasiliev (konstnärlig ledare) har rensat ut 10 procent av personalen och svängt in på en konstnärlig väg där kvalitet och nyskapande går före enskilda artisters privilegier och önskemål. Trots ekonomiska svårigheter har lönerna kunnat förbättras och i framtiden hoppas man även kunna locka tillbaka fler artister och dirigenter som vant sig vid utländska gager. Bolsjoj har insett att kravet på ekonomiskt nytänkande är en förutsättning för att kunna hålla internationell klass &shyp; samarbetet med sponsorer som Coca-Cola och det italienska chokladmärket Ferrero East är ett steg i den riktningen. Den föreställning jag ser, Borodins Furst Igor i en uppsättning från 1992, håller också god nivå. En grupp ledda av dirigenten Alexander Lazarev har bearbetat operan och stuvat om i akterna för att få bättre dramaturgi. Verket har ända sedan premiären 1890 omarbetats i olika omgångar. Borodin avslutade aldrig Furst Igor innan han dog och den version som Rimskij-Korsakov och Glazunov sammanställt har kritiserats genom åren. Lazarev har tagit bort uvertyren och placerat operans klimax, de polovtiska danserna i slutet av verket. I programmet ger man sken av att nyordningen gör dramat tydligare (vilket är tveksamt), men man antyder också att det helt enkelt handlar om att få publiken att stanna alla tre akterna. Baletten är mycket

spektakulär, särskilt i den överdådiga scenografin där guld och vackra tyger tävlar med varandra i lyskraft. Stockholmspubliken kan snart själv avgöra Bolsjojbalettens status när den gästas Kungliga Operan senare i vår.

Om verket tjänar på att man stuvat om mellan akterna är svårt att säga när man inte har någon levande föreställning att jämföra med. (Furst Igor spelas sällan utanför Rysslands gränser, den sågs senast i Stockholm 1950 i regi av Issay Dobrowen och med ett libretto som bl a Ture Rangström översatt!

Även "rebellerna" på Helikon-operan väcker motstridiga känslor hos moskvapubliken. Ensemblen, som huserar i ett 1700-talspalats med marmortrappor och sirliga stuckaturer, gör gärna spektakulära uppsättningar i från regi som kontrast mot institutionsteaterns stelare former. Här drar man sig inte för en Carmen i rysk kriminalmiljö eller en Aida med nazistiska förtecken. Ledaren och regissören, Dmitry Bertman, har gjort praktik bl a i Salzburg och Wexford, och kritiker och journalister tvistar om huruvida han är oerhört begåvad eller bara en opera-huligan. Hur som helst, intresset för hans uppsättningar har gett ensemblen möjlighet att turnera i bl a Tyskland, Belgien, och Nederländerna och dessutom fått sponsorer att lätta på börsen. Publiken verkar i huvudsak bestå av kulturetablissemang och initierade. I foajén ilar en nervös Bertman omkring med sitt hov av pressekreterare och smokingklädda assistenter och här står faktiskt också Bolsjojs reslige Furst Igor (läs: Jurij Netjaev) och vi byter några haltande artighetsfraser. (Han uppmanar mig att komma till Jolanta på Bolsjoj två kvällar senare, men då har mitt Moskva-visum dessvärre redan runnit ut...)

Till Helikon-operan har alltså även Renata Scotto (legendariska operasopran) kommit för att ge en masterclass med kompaniets unga sångare. Om det är hennes musikaliska instudering eller Bertmans psykologiska regi som gör uppsättningen av Tjajkovskijs Eugen Onegin (från 1996) övertygande är svårt att säga. Förmodligen är det en kombination av båda. Närheten till aktörerna &shyp; salongen rymmer endast cirka 300 personer och saknar orkesterdike &shyp; bidrar säkert också. Det här är opera i närbild som på bio. När Tatjana darrar på överläppen eller när Onegin lyfter ett sarkastiskt ögonbryn undgår det ingen.

Visuellt är uppsättningen mycket traditionell, ett ryskt sommarhus som i ett drama av Tjechov. Scenbilden är densamma i alla akter och domineras av flera vita gungstolar där huvudpersonerna ofta sätter sig &shyp; en bild för den känslomässigt instabila tillvaro de befinner sig i. Tryggheten symboliseras av amman som i operans början står mitt på scenen och rör i sina syltgrytor. En syltburk figurerar sedan nästan i varje scen &shyp; en symbol för en förlorad värld. Den enda invändningen gäller orkestern som är ambulerande och varierar från uppsättning till uppsättning. Särskilt blåsarna lämnar en del övrigt att önska.

Katarina Aronsson

Azerer i Georgien

Georgien är en mångspråkig nation. Den språkliga mångfalden i Georgien innefattar ett stort antal minoritetsspråk, bl a megreiska, svanetiska, tsova tush, abchaziska, tjetjenska, armeniska, azeriska, ossetiska, kurdiska, grekiska, och assyriska.

I teorier om *intergruppinteraktion* betraktas språket som en mycket fundamental markör för etnicitet. Språket, som en av de viktigaste av kulturens artefakter, speglar normer och värderingar som håller samman gruppen och följaktligen leder till individers identifikation med gruppen. Studiet av den etnolingvistiska domänen förutsätter en multidisciplinär kontext.

Inom ramen för Karina Vamlings projekt "Minoritetsspråken i Georgien", reste jag till Georgien för att undersöka minoritetsspråket Azerbajdžanska, ur ett etnolingvistiskt perspektiv i november-december 1997. Här följer en kort sammanfattning av fakta och intryck från denna resa. Undersökningen var koncentrerad på utbildningssystemet med tanke på att skolan spelar en väsentlig roll när det gäller bevarandet av etnisk

identitet.

Statistiken från 1989 visar att antalet azerbajdjanska invånare i Georgien 1989 var 307 556. Det vill säga, azerbajdjanerna är en stor minoritet. I de 160 azerbajdjanska skolor med 41 475 elever, sker undervisningen av alla ämnen på azerbajdjanska. De georgiska och azerbajdjanska regeringarna samarbetar i syfte att stödja den azerbajdjanska minoriteten i Georgien vad gäller utbildning och undervisning. Skolböcker importeras från huvudstaden i Azerbajdjan, Baku. Utbildningens design och undervisningsprogrammet bestäms i stort sett av azerbajdjanska myndigheter, medan Georgien ansvarar för finansieringen. Den azerbajdjanska minoriteten i Georgien utgör en koherent grupp, med stark nationell identitet.

ÊÊÊDemografi är en av de faktorer som påverkar den etnolinguistiska vitaliteten. Studiet av mångspråkighet som ett sociolinguistiskt koncept är en ganska ung disciplin. En mångdisciplinär forskning på detta område krävs för att få den mest realistiska bilden av dessa samhällen. Etnolinguistiska friktioner och attityder kan vara föremål för sociolinguistiska studier. För detta syfte är det nödvändigt att jämföra stad och byar och graden av tvåspråkighet och graden av assimilering inom ramen för denna jämförelse. I det följande görs en jämförelse mellan azerbajdjanska minoriteter i Tbilisi och Gardabani.

Tbilisi

ÊÊÊDe flesta azerbajdjanerna i Tbilisi bor i stadsdelen Ortatchala, där det också finns en azerbajdjanska skola. I Ortatchala besökte jag den berömda anrika skolan som är uppkallad efter den azerbajdjanske författaren Akhondov. Skolan är ca hundra år gammal och heter Skola nr 73. Många kulturpersonligheter, t ex Zahid Khalilov, Aref Babajev, Akiv Jafarov, har varit elever vid denna skola. Antalet elever idag är som följer: lågstadiet 61; mellanstadiet 78; högstastadiet 16.

Gardabani

ÊÊÊI denna stad finns 70 procent azerbajdjanska invånare. Resten är ryssar, assyrier, armenier och georgier. Enligt den utbildningsansvarige i Gardabani finns 33 azerbajdjanska och ett ryskt daghem i Gardabani.

Stadens enda ryska skola för låg- och mellanstadiet, är för barn från de etniska grupper som jämfört med azerbajdjaner är etniska minoriteter i Gardabani, så som ryska, assyriska, armeniska och georgiska elever. I hela Gardabani finns femton skolor varav det finns elva gymnasier, och tre grundskolor för nioåriga studier. Omkring 80 procent av alla elever i Gardabani fortsätter till universitet, i Tbilisi eller i Baku, enligt den utbildningsansvarige. De mest populära ämnena är didaktik, medicin och tekniska ämnen.

ÊÊÊSkola nr 3 i Gardabani, som har 1300 elever, är en skola där studenter har möjlighet att läsa alla ämnen och att lära sig åtskilliga språk: som ryska, engelska och franska. Det georgiska språket var ett obligatoriskt ämne. I den ryska skolan var vissa etniska grupper erbjudna hemspråksundervisning. Antalet assyriska elever i hemspråksklasserna var 27 varav tretton elever var 7-10 år gamla och resten tonåringar.

ÊÊÊAv de andra azerbajdjanskbefolkade städer och byar som jag besökte är Ponitchala en. Den bebos av ca 700 familjer. I varje barnfamilj finns 3-7 medlemmar. Också i Rustavi, residensstad för de georgiska härskarna fram till 1801, bor ett stort antal azerbajdjaner, tillsammans med de andra etniska grupperna.

Shifteh Amirhekmat

Shifteh.Amirhekmat@ling.lu.se

Besök i Kyrillos hemstad

Dörrarna till Europas kulturhuvudstad 1998, Stockholm, har just slagits upp. Thessaloniki i norra Grekland har därmed avslutat värdskapet för år 1997, ett år som erbjudit besökarna ett brett utbud av kulturarrangemang. Det allt överskuggande evenemanget utgjorde utställningen *Skatter från det heliga berget Athos*.

ÊÊÊDen makedonska staden Thessaloniki grundades 316 f. Kr. Hit kom aposteln Paulus med det kristna budskapet år 50 e. Kr. och här led den romerske officeren Demetrius martyrdöden (år 303), varför han

alltsedan dess är stadens skyddshelgon. Näst efter Konstantinopel var Thessaloniki den viktigaste staden i det bysantinska väldet. Här föddes *de sydslaviska apostlarna* Kyrillos och Methodios, som i början av 860-talet konstruerade den första slaviska skriften, som låg till grund för det kyrilliska alfabetet.

Genom sitt läge har staden alltid utgjort en mötesplats och skärningspunkt för olika handelsvägar och kulturstråk. Många folk har passerat och även levt här: trakier, genuesare, venetianer, franker, tyskar, judar, armenier och muslimer. Märken efter dem syns i arkitekturen och stadsplanen: här finns många olika kyrkor, katakomber, turkiska bad och basarer samt resterna av en magnifik medeltida ringmur med det ståtliga Vita tornet, uppfört av 1500-talets främste turkiske arkitekt, Sinan.

På en halvö i Chalkidike, någon timmes båtfärd österut från Thessaloniki, ligger en helt annan, överjordisk, värld. Det är munkrepubliken Athos, som sedan 1913 när området blev fritt från turkarna, är en administrativt autonom republik inom Greklands gränser. Halvön är 60 km lång och 8-12 km bred. Dess högsta topp, berget Athos, är över 2000 m. Athos är tillägnat Gudsmoan, och ingen annan kvinna får sätta sin fot där. Idag består republiken av 20 kloster med tillhörande kyrkor och sketer.

Allt ifrån kristenhetens början har munkar funnits där, och redan på 880-talet fick Athos sina första kejsrerliga privilegier. Den helige Athanasius, en munk från Främre Asien, grundade det första klostret år 957 med hjälp av donationer från kejsaren. Den bysantinske kejsaren var både världsligt och religiöst överhuvud, och vid denna tid sökte han befästa och stärka Konstantinopels roll som det andra Rom, och i detta syfte understödde kejsaren skapandet av kyrklig klosterverksamhet i dessa trakter. De tidigaste klostren uppfördes av framstående lekmän eller munkar - i många fall av medlemmar av det kejsrerliga hovet eller t.o.m. av kejsaren själv. Byggnaderna uppfördes som fästningar och fungerade också som sådana under olika perioder.

Från 1424 lydde landet under det osmanska väldet i nära 500 år. Under denna tid erhöill klostren ekonomisk hjälp utifrån, bl.a. från patriarken av Konstantinopel, moldaviska och valakiska furstar och ryska tsarer. I övrigt var munkarna självförsörjande, och de utförde ett samhälls alla funktioner. Viss byteshandel och försäljning mellan de olika klostren förekom.

Munkrepubliken Athos

Näst efter Jerusalem är Athosberget det mest besökta pilgrimsålet i hela den kristna världen - och detta trots att man kan komma dit enbart med båt och att blott män får besöka halvön. De flesta klostren ligger mycket ensligt och otillgängligt. Avståndet från hamnen anges ej i kilometer utan i timmar, då stigarna som leder dit är mycket branta och naturen svårforcerad. Europas ortodoxa kyrkor finns representerade på halvön, och de 20 klostren har sina namn och sin individuella historia. Idag lever ca 1300 munkar på Athosberget, där de själva utför alla sysslor, både andliga och världsliga: där finns t.ex. doktorer, tandläkare, ikonmålare, smeder, jordbrukare, bibliotekarier, kockar, vinodlare och brevbärare.

Tideräkningen på Athosberget skiljer sig från den omkringliggande världens: dygnet börjar alltid vid solnedgången, vilket innebär att tiden förskjuts alltefter årets och solens gång. Dygnet är indelat i tre perioder om 8 timmar bestående av bön, arbete och vila.

En idag är munklivet på Athosberget levande. Munkarna lever dock inte enbart i sin andliga värld, utan de har anammat den moderna tekniken. Man kan t.ex. hitta dem på Internet.

Utställningen i Thessaloniki

I november, när jag besökte utställningen, var turistsäsongen längesedan över, men intresset var fortfarande stort, köerna ringlade ut på gatan framför det bysantinska museet, och stämningen inne i de 6 stora salarna (1600 m²) var förtätad. Grekerna var gripna över att nu med egna ögon kunna betrakta och beundra sitt eget bysantinska arv. Det var nämligen första - och troligen enda - gången som alla dessa skatter lämnat det heliga berget Athos. För kvinnor var det absolut enda möjligheten att över huvud få en glimt av detta bysantinska arv, eftersom kvinnor ju är förbjudna att besöka munkrepubliken. Män som besöker eller vallfärdar till Athosberget kan se en del av ikonerna i de kloster de får besöka på halvön.

I de olika museisalarna visades bl.a. halvöns flora och fauna och klostrens placering i terrängen. Munkarnas dagliga liv skildrades: allt från grönsaksodlingarna på de branta sluttningarna, sjukhusarbetet, ikonmålarkonstverksstäderna till bönestunderna och klockringandet. I några salar visades historiska dokument

(donationsbrev, bullor, juridiska beslut) och manuskript av olika slag: grekiska inkunabler samt grekiska, slaviska och georgiska religiösa texter men även musikmanuskript fanns att beskåda. Broderade ikoner och ortodoxa mässhakar förevisades tillsammans med metallarbeten av yppersta kvalitet.

Ikonernas värld

ÊÊÊI museets hjärta fann jag slutligen det som jag rest hela vägen för att få se: ikonerna. Jag kan bara instämma i den ryska Nestorskrönikans beskrivning av den bysantinska världen och dess ortodoxa kyrka: *"Vi visste icke om vi voro i himmelen eller på jorden - för på jorden finnes icke en sådan skönhet, och vi veta icke ens huru vi skola berätta därom."* Här visades ikoner av en sådan ålder och en sådan skönhet att man stod förstummad. Ikonerna har alltid hängt på Athos, många har även målats där (från 900-talet och framåt). Blott munkarna själva har vördat och bett inför dem, varför de är i mycket gott skick och ej utsatts för närgången restaurering. Här glimmade guldet med oförminskad lyster och färgerna glödde.

ÊÊÊDe äldsta ikonerna målades på kyrkoväggarna, och denna tradition har levt vidare på Athos mer än på andra platser. På utställningen visades en av de äldsta muralmålningarna: Petrus och Paulus från år 1199. Mosaikikoner hör också till den äldsta genren av ikoner, och på museet kunde man se *Gudsmodern Vägviserskan*, 1100-talet (38x27cm). Mosaikbitarna är av olika storlek (alla dock mycket små) och i en mängd nyanser så att ansiktena skimrar och det ser ut som modern och barnet rodnar smått. Ofattbart vackert. Träikonen *Bebådelsen* från ca år 1200 (107x35cm) utstrålade en närhet och spred en förtäta stämning, som tog andan ur åskådaren.

ÊÊÊDe förnämsta ikonverkstäderna låg i Konstantinopel och Thessaloniki. Ön Kreta i Medelhavet var också ett viktigt kulturellt centrum. Hit kom människor från t.e.x Genua och Venedig. Ikonmåleriet utvecklades även här - av renässanskonstnärer, varför man tidigt kan se konstinfluenser från väst i de ortodoxa kultföremålen, ikonerna. Flera namngivna kretensiska ikonmålare var verksamma på Athos, och Theophanis Strelitzas (första hälften av 1500-talet) är den mest kände. På dessa ikoner, som återfinns även på Cypern, har ikonmålaren ibland på ikonerna målat ett porträtt av donatorn till kyrkan, ikonutstyrseln eller vad det kan vara - en renässansstradition, som återfinns på t.ex. altartavlor i väst. På utställningen åskådliggjordes detta bl.a. på ett dörrpar från 1570-talet föreställande Gudsmodern resp. Kristus Allhärskaren och under dessa ikonbilder två renässansfurstar med hatten i hand i vördnad (varje dörrhalva 233x80cm) - ett illustrativt exempel på mötet mellan östlig och västlig kulturtradition!

ÊÊÊOmtumlad lämnade besökaren denna i alla hänseenden unika utställning. Den grekiska och slaviska publiken hade fått uppleva och med egna ögon se det bysantinska ursprunget och de ortodoxa rötterna. Besökarna från väst hade å sin sida för första gången på nära håll fått stifta bekantskap med den bysantinska tankevärlden och därmed kunnat uppleva något av den ortodoxa mystiken och innerligheten. I sanning en oförglömlig upplevelse!

Margareta Attius Sohlman

Pubkväll

Knappt tjugo medlemmar sammanstrålade på puben Tivoli på Söder i Stockholm över några öl och lite mat måndagen 9 februari. Folk tyckte det var trevligt och intresset visade sig vara stort för att fortsätta med måndagspubar. Eftersom årsmötet ligger i början på mars och påsken i början på april så kan 30 mars vara ett passande datum för nästa pubkväll. Vi återkommer med tid och plats.

ÊÊÊTivoli var kanske inte helt ändamålsenlig som lokal. Om man har intresseanmälan i förväg kan bord bokas så alla får sitta tillsammans. Eller kanske en stor bar är bättre? Kom gärna med förslag och synpunkter. Väl mött!

Tora Hedin och Marijana Nordström

E-post: the@slav.su.se

Tel. 08-641 40 03; 08-13 37 32

IT-Nytt

Sedan Sällskapetets tillkomst har Ligan omfattat e-postadresserna till alla dem som stod på den ursprungliga intresselistan för föreningen. Efter en genomgång av vilka som betalat medlemsavgiften för 1997 har styrelsen nu kunnat fastställa vilka som faktiskt valt att bli medlemmar och övriga har strukits från Ligans utskickslista. Det innebär att alla meddelanden till Ligan för tillfället når de ca 140 aktiva medlemmar som har e-post. Det finns också ett antal medlemmar som saknar e-post.

Eftersom jag ändå skriver om e-post vill jag på förekommen anledning påpeka ett par praktiska saker:

- Om du får ett brev adresserat till Ligan och trycker på SVARA i ditt

e-postprogram går svaret bara till en enda person, nämligen den som skrev det ursprungliga meddelandet.

- Om du vill att alla ska få läsa ditt svar måste du adressera om det

till:

ligan@swm.pp.se

- Vill du meddela något via ligan, adressera det till:

ligan@swm.pp.se

Du behöver inte skicka dina meddelanden via mig.

- Du kan få en noggrannare beskrivning av hur Ligan fungerar genom att

skicka ett e-brev till:

majordomo@swm.pp.se

Skriv ingen rubrik. Nere i meddelandefältet (där du läser det här)

skriver du bara:

info ligan

Torgny Hinnemo

E-post: torgny.hinnemo@svd.se

Tel. arb: 08 13 51 71; Fax: 08 13 51 03

Postadress: Bokvägen 4 B, 191 41 Sollentuna

Meddelanden från skattmästaren

Medlemsavgiften för 1998 bestämdes vid årsmötet till 150 kr. Tacksam om alla medlemmar betalar in så fort som möjligt till

Pg 107 78 27-2.

Marianne Hultberg

E-post: Marianne.Hultberg@sida.se

Postadress: Zinkens väg 37, S-117 41 Stockholm

Kalendarium

- **24/3** kl 13-16.30 **Göteborg** Svensk säkerhetspolitik i omvärldsbelysning. Katarina Engberg från försvarsberedningen samt kommentatorer från GU. Arrangör: CREES. Lokal: Dragonen
- **22/3** 17.00. "Protivostojanje" (Ansikte mot ansikte), del. 2. Regi: S. Aranovitj. Filmvisning på ryska på storvideo samt föreläsning av Lev Ogenesian. Stockholms ryska kultursällskap, Stora Nygatan 38, Stockholm. Entré 20 kr, medlemmar 15 kr.
- **27/3** 18.30. Mezjdunarodnyj denj teatra. Vladimir Dikanskij i Lev Ogenesian - Den internationella teaterdagen uppmärksammas med ett program med Vladimir Dikanskij och Lev Ogenesian. Stockholms ryska kultursällskap, Stora Nygatan 38, Stockholm. Entré 30 kr, medlemmar 20 kr.
- **29/3** 17.00. Encore, encore! Regi: P. Todorovskij. Filmvisning på ryska på storvideo samt föreläsning av Lev Ogenesian. Stockholms ryska kultursällskap, Stora Nygatan 38, Stockholm. Entré 20 kr, medlemmar 15 kr.
- **2/4** kl 18.30-20.00 **Göteborg** Rysslands roll i Europa och hotbilden i söder. Leif Kihlsten, Försvarshögskolan. Arrangör: CREES tillsammans med Utrikespolitiska föreningen i Göteborg. Lokal: Sappören
- **3/4** kl 14-16 **Göteborg** Regionen, makten och härligheten. Cecilia Malmström, Statsvetenskapliga institutionen. Arrangör: CREES. Lokal: B225
- **Cambridge 4-6 april:** BASEES annual conference, Fitzwilliam College.
Main organiser prof. Stephen White, Department of Politics, Adam Smith Building, Glasgow G 12 8RT, s.white@socsci.gla.ac.uk.
- **21/4** kl 15-17 **Göteborg** Söndrande och härskande: samiska och baskiska motstrategier. Johan Eriksson, Utrikespolitiska Institutet. Arrangör: CREES. Lokal: B228
- **28/4** kl 15-17 **Göteborg** Nationsförmande och konflikt i Tjetjenien. Patrik Jotun, CREES, GU. Arrangör: CREES. Lokal: B228
- **12/5** kl 15-17 **Göteborg** Institutionalizing

Democracy: A Study of city regions in Poland and Ukraine. Martin Åberg, Södertörns Högskola. Arrangör: CREES. Lokal: B228

- **9/5 Göteborg** (PRELIMINÄRT) Sällskapet arrangerar medlemsmöte i Göteborg.
- **15/5** kl 14-16 **Göteborg** Path Dependence och kulturbeständighet. Bo Rothstein, Statsvetenskapliga institutionen. Arrangör: CREES. Lokal: B415
- **18/5** kl 9-13 (Europadagen) **Göteborg** Europaforskning vid Göteborgs universitet. Claes Alvstam, Göteborgs universitet. Arrangör: CREES.
- **28/5** kl 15-17 **Göteborg** Den ryska idén. Vadim Mezjujev (Per Månson), Filosof, Moskva. Arrangör: CREES. Lokal: B228
- **9/6** kl 13-15 **Göteborg** Demokrati och demokratins förutsättningar i Östeuropa: utvecklingen i Rumänien under 1900-talet. Irène Nilsson, Statsvetenskapliga institutionen, GU. Arrangör: CREES. Lokal: B110
- **9/10** Utställningen om Karl XII och Peter I öppnas för allmänheten på Livrustkammaren.

2000

- **29 juli - 3 augusti** ICCEES World Congress äger rum i Tammerfors.

Det är dags att att komma med förslag till paneler och föredragshållare! ICCEES World Congress Secretariat - Finnish Institute for Russian and East European Studies (FIREES), Annankatu 44, FIN-00100 Helsinki, Finland, kan ge ytterligare upplysningar.
tel. 358-9-2285 44 34
fax 58-9-2285 44 31

iccees@rusin.fi

ICEES newsletter web site:

<http://www.cerc.unimelb.edu.au/icc/iccees.htm>

Sällskapet för studier om Ryssland, Central- och Östeuropa samt Centralasien

Anmälan av ny medlem

Fyll i och skicka nedanstående direkt från webben genom att klicka på **Sänd** eller via vanlig post till:

Patrik Jotun
Centrum för Europastudier
Göteborgs universitet
Box 711, SE 405 30 Göteborg

Jag (medlem):

föreslår

att följande person väljs in som ny medlem i *Sällskapet*
för studier om Ryssland, Central- och Östeuropa samt Centralasien:

Namn

c/o eller institution

Gatuadress eller box

Postnummer

Ort

Land

Telefon

FAX

E-post

Bulletin Nr 1/98

Sällskapet för studier av Ryssland, Central och
Östeuropa samt Centralasien

Tryckt i Stockholm 1998

Ansvarig utgivare: Susanne Oxenstierna

Bulletinen utkommer med ca 4 nummer per år och kan
rekvireras från Susanne Oxenstierna.

E-post: Susanne.Oxenstierna@adm.su.se

Tel. 08 16 28 74; Fax: 08 674 72 08; 15 91 04

Postadress: c/o Int.Ped.. F 990

Stokholms universitet

106 91 Stockholm

Bulletinen finns också tillgänglig på Sällskapet för studier
av Ryssland, Central och Östeuropa samt Centralasiens

hemsida: <http://www.sallskapet.org>

[\[Äldre nummer av Bulletinen\]](#)
[\[Åter till Sällskapets hemsida\]](#)